

Emlékezés Ferdinandy Geyzára (1864-1924), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Geyza Ferdinandy (1864-1924), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Ferdinandy Geyza (Gejza) a közjog jeles művelője, egyetemi tanár, politikus, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, 1864. június 10-én született Kassán. Hatvanadik életévének betöltése előtt néhány hónappal, 1924. március 15-én hunyt el Budapesten. Vezetékneve és utóneve (keresztneve) több változatban is szerepel. Egyes publikációiban vezetéknévneként a Ferdinándy, keresztnévneként pedig a Gejza változatot találjuk.

Ferdinandy Geyzát a Magyar Tudományos Akadémia 1905. május 12-én tartott közgyűlésén választotta levelező tagjának. Akadémiai székfoglaló előadását csaknem két évvel megválasztását követően, 1907. március 11-én tartotta „A rendi elemek a magyar alkotmányban” címmel. A székfoglaló előadás az *Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből* című sorozatban nyomtatásban is megjelent.

Ferdinandy Geyza a hidasnémeti Ferdinandy-família, család tagja. Édesapja, hidasnémeti Ferdinandy Bertalan (1821-1894), királyi tanácsos, Abaúj vármegye első alispánja, Kassa, Eperjes, Bártfa és Kiszeben szabad királyi városok főispánja, édesanyja pedig brünwaldi Rozeth Johanna (Janka) volt. Itt utalunk arra, hogy Abaúj és Torna vármegyék egyesítésére, összevonására (Abaúj-Torna vármegye) 1881-ben, az 1881. évi LXIV. törvénycikk alapján került sor.

Felesége komoróczi és szantandrászi Bencsik Izabella volt, akitől három fia született. Említést érdemel legidősebb fia, a gyakorló jogász, nagy tekintélynek örvendő budapesti ügyvéd Ferdinandy László (1895–1973), több, a magyar alkotmányjoggal foglalkozó munka szerzője. Széles körben ismert, olvasott munkái a következők: *Az országgyűlés reformja és az ideiglenes alkotmány*. Budapest, 1924., *A Nádori méltóság betöltése és az ideiglenes alkotmány*. Budapest, 1926 és *A választási törvényjavaslat kritikája*. Budapest, 1938.

Ferdinandy Geyza elemi iskolai tanulmányait Kassán kezdte meg. Mivel a család 1875-ben Kassáról Budapestre költözött, Ferdinandy Geyza középiskolai tanulmányait a főváros II. kerületi főgimnáziumban folytatta és az V. kerületi főgimnáziumban fejezte be.

Ferdinandy Geyza már fiatalon katonai pályát választott. Budapesti jogi tanulmányai befejezését követően közigazgatási pályára lépett. 1882-ben a 24. vadászászlóaljnál teljesített katonai szolgálatot és mint tartalékos hadnagy távozott a katonaságtól. 1886-ban lett a Honvédelmi Minisztériumban fogalmazó gyakornok. A minisztériumban három évvel később, 1889-ben segédfogalmazóvá, majd a következő évben, 1890-ben fogalmazóvá nevezték ki.

Köztisztviselőként évtizedeken át a Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot. A Honvédelmi Minisztériumban 1907-ben osztálytanácsossá nevezték ki. Öt évvel később, 1912-ben, az új véderőtörvény (1912. évi XXX. tc.) előkészítésében szerzett komoly érdemei elismerésül - ténylegesen Ferdinandy Geyza fogalmazta és szerkesztette a törvényt - miniszteri tanácsosi címmel ruházták fel. A hivatali ranglétrán gyorsan emelkedett, melyben a döntő szerepet szakmai elismertsége, tekintélye játszott döntő szerepet. 1918 májusában címzetes, néhány hónappal később, 1918 novemberében helyettes államtitkár lett. 1919-ben honvédelmi államtitkárrá nevezték ki.

Ferdinandy Geyza jogi tanulmányokat – tartalékos hadnagyként - a budapesti magyar királyi tudományegyetemen folytatott. 1877-ben szerzett az egyetem jog- és államtudományi karán doktori diplomát. Bár nem publikált római jogi tárgyú munkákat, szakmai kapcsolatban volt Vécsey Tamással (1839-1911), a római jog nyilvános rendes tanárával, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjával. „Magyarország közjogi viszonya Ausztriához és annak történelmi fejlődése” című, 1892-ben megjelent munkájához az „előbeszédet” (bevezetést, előszót) Vécsey Tamás írta. A klasszikus, görög-római antikvitás, ókor iránti érdeklődéséről tanúskodik a „Néhány görög csata az ókorban” című tanulmánya, mely a Ludovika Akadémia Közlönyében jelent meg a Millennium évében, 1896-ban (Ludovika Akadémia Közlönye 1896).

1895-ben a budapesti tudományegyetemen közjogból (ius publicum) képesítették egyetemi magántanárrá azt követően, hogy számos munkája nyomtatásban is megjelent.

1905-ben kapott rendkívüli tanári címet ugyancsak a budapesti tudományegyetemen. 1918-ban címzetes nyilvános rendkívüli tanár lett. Ferdinandy Geyza foglalkozott az oktatás, a nevelés kérdéseivel is. 1913-ban jelent meg „Prometheus” pseudonév alatt „Nemzetnevelés” című munkája.

Ferdinandy Geyza korában Magyarország egyik legkiválóbb és legképzettebb közjogásza volt. Elsősorban a magyar közjog történetével, valamint alkotmányjoggal, ezen belül a Szent Korona-tannal foglalkozott. Ferdinandy Geyza a Szent Koronát (Sacra Corona Regni Hungariae) önálló, sajátos jogi entitásnak tekintette. Ebben a vonatkozásban fontos utalunk a jeles frankfurti (Frankfurt am Main) jogtörténész, Adalbert Erler (1904-1992) nézetére, aki a Szent Koronát “ens iuridicum per se”-nek tekintette, utalva annak a magyar közjogi gondolkodásban betöltött szerepére.

Ferdinandy Geyza fiatal korában lelkesedett Széchenyi Istvánért (1791-1860), őt tekintette példaképnek. 1867 után, az Osztrák-Magyar Kiegyezést (Ausgleich) követően a dualizmus elkötelezett hívévé vált. A kettős monarchia (Doppelmonarchie) állami berendezkedését illetően több, konszenzuson alapuló módosítás, korrekció szükségességét hangoztatta politikusként és egyetemi tanárként egyaránt.

Későbbi írásaiban, vonatkozik ez elsősorban publicisztikájára, már egyértelműen az önálló magyar államiság, a Magyar Királyság (Regnum Hungariae) függetlensége, pontosabban függetlenné válása mellett foglalt állást. Minisztériumi munkája, az egyetemi katedra, illetve tudományos tevékenysége mellett, vonatkozik ez különösen az 1903 és 1905 közötti időszakra, igen aktív publicisztikai tevékenységet fejtett ki.

Német nyelven, „Staats- und Verwaltungsrecht des Königreichs Ungarn und seiner Nebenländer” (Hannover, 1909.) Németországban kiadott könyve komoly visszhangra talált szakmai körökben külföldön. A németül megjelent könyv a „Magyarország közjoga” című, 1902-ben publikált egyetemi tankönyvre épül, kis mértékben átdolgozott és bővített formában.

1899-ben publikált „Az arany bulla. Közjogi tanulmány” című munkája elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia díját.

Nevét őrzi az 1999-ben alapított Ferdinandy Gejza-díj, melyet a honvédelmi miniszter adományoz „a katonai közigazgatásban tartósan végzett kiemelkedő munka, valamint a honvédelmi igazgatás korszerűsítése érdekében kifejtett átlagon felüli teljesítményért”.

Ferdinandy Gejza közjogi és közigazgatási jogi, közjogtörténeti és közigazgatás-történeti, német nyelven, Németországban is megjelent munkái, monográfiái és tanulmányai, melyekről tekintélyes külföldi szaklapokban is jelentek meg ismertetések, hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt ma is figyelmet érdemelnek.

Ferdinandy Gejza főbb munkái

Magyarország közjogi viszonya Ausztriához és annak történelmi fejlődése. Előbeszédell ellátta Vécsey Tamás dr. Budapest, 1892.; A koronázás és annak közjogi jelentősége Magyarországon. Budapest, 1893.; Az állampolgárságról. Jogi Szemle 1893; A királyi méltóság és hatalom Magyarországon. Közjogi tanulmány. Budapest, 1895.; A felelőség elve a magyar alkotmányban. Közjogi tanulmány. Budapest, 1896.; Néhány görög csata az ókorban. Ludovika Akadémia Közlönye 1896.; Magyarország közjogi viszonya Ausztriához. Budapest, 1899.; Az államalkotó szerződések (belső államszerződések) a magyar közjogban. Jogtörténeti és közjogi tanulmány. Budapest, 1901.; Magyarország közjoga. Egyetemi tankönyv. Budapest, 1902.; Korona és monarchia. Budapest, 1903.; A pragmatika sanctio és a házi törvények. (társszerző) Budapest, 1903.; Ország és királyság. Budapesti Szemle 1903; A parlamenti vizsgáló-bizottság és az országgyűlési tagok megvesztegetésének büntethetősége. Jogállam 1903.; A magyar nyelv szerepe a múlt idők országgyűlésein. Budapesti Szemle 1904; A magyar alkotmány történeti fejlődése. Budapest, 1907.; A rendi elemek a magyar alkotmányban. MTA székfoglaló értekezés, felolvasva. 1907. március 11-én. Budapest, 1907.; Staats- und Verwaltungsrecht des Königreichs Ungarn und seiner Nebenländer. Hannover, 1909.; A választói jog történeti fejlődése. Magyar Társadalomtudományi Szemle 1909.; Az alkotmányjog tankönyve. Budapest, 1911.; Marczali és a magyar közjog. Budapesti Szemle 1912.; A trónbetöltés kérdése az Árpádházi királyok korában. Budapesti Szemle 1913.; Nemzetnevelés. (Prometeus álneven). Budapest, 1913.; A trónváltozás. Jogtudományi Közlöny 1916; Gróf Széchenyi István mint közjogász. Budapesti Szemle 1919; A királyválasztás joga. Budapest, 1920. és A szabad királyválasztás joga (válasz Ráttkay R. Kálmán dr.-nak) Budapest, 1921.

Felhasznált irodalom

Magyarország története 1890-1918. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.; Kempelen Béla: Magyar nemes családok. I-XI. kötet, Budapest, 1911-1932. (utánnomás: Nemzeti Örökség kiadó, Budapest, 2011-2017.; Finkey Ferenc: Gyászbeszéd Ferdinandy Gejza ravatalánál. Akadémiai Értesítő. Budapest, 1924.; Polner Ödön: Három magyar közjogász – Nagy Ernő, Ferdinandy Gejza, Réz Mihály. Magyar Tudományos Akadémia Emlékbeszédék. XIII. 10. szám Budapest, 1941. 15-30. old. és Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái VIII. kötet, Budapest, 1992.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu

